

Kapitola 20

Kulturní rozměr české zahraniční politiky

Jana Peterková

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: VÝCHODISKA

Kulturní rozměr české zahraniční politiky¹ patřil i v roce 2008 k důležitým aspektům jejího dalšího vývoje. Dlouhodobě patří kultura k sice významným složkám v obrazu ČZP, nicméně nikoli ke složkám prioritním. V této souvislosti je v konceptuální rovině nutné zdůraznit příbuznost, či lépe vazbu především kulturní diplomacie, v podobě² kulturních akcí a výměn, univerzitní spolupráce a výuky jazyka na veřejnou diplomacii jakožto jednu ze současných priorit ČZP.³ Veřejnou diplomacii lze definovat jako činnost zaměřenou na vytváření a ovlivňování pozitivních představ o daném státu, o hodnotách a postojích, které reprezentuje.⁴ Jde tedy o oblast pojímanou širěji, než jak je vnímána vlastní kulturní diplomacie. V kulturním rozměru ČZP se setkáváme s projevy veřejné diplomacie, kromě již výše zmíněných, zejména v souvislosti se zahraniční prezentací státu.

Jako výchozí dokumenty jsou pro tento aspekt zahraniční politiky stále zmiňovány jak *Koncepce zahraniční politiky České republiky na léta 2003–2006*, tak v oblasti zahraniční prezentace *Koncepce jednotné prezentace České republiky v zahraničí*.⁵ V průběhu roku 2008 byl dále připraven, projednán a posléze také vládou přijat návrh *Státní kulturní politiky na léta 2009–2014* (viz Agenda), která se ČZP v jejím kulturním rozměru samozřejmě dotýká. Nadále je podporována také výuka českého jazyka v zahraničí a krajanské vztahy. V obecné rovině přispívá vláda především formou vládních usnesení, týkajících se jak kulturní dimenze zahraniční politiky, tak také kulturní diplomacie. Dílčí změnou bylo přijetí usnesení vlády o změně podmínek realizace *Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006–2010*, konkrétně o změně způsobu jeho financování od roku 2009.

V politickém kontextu lze doložit zájem státní správy na ucelené zahraniční prezentaci státu a vědomí významu kultury pro postavení státu v zahraničí. Příkladem je snaha o zahájení prozatím především odborné diskuse, která se týká v současnosti zejména tématu zahraniční prezentace (viz Veřejný a mediální prostor). K důležitým

aspektům kulturního rozměru ČZP patří s ohledem na politický kontext i parlamentní diskuse na dané téma. Mimo řádná zasedání příslušných výborů,⁶ obě komory Parlamentu ČR, Senát i Poslanecká sněmovna, také projednaly a schválily *Úmluvu o zachování nemateriálního kulturního dědictví*. Ze záznamů⁷ lze vyčíst, že na půdě parlamentu neprobíhala diskuse, která by mohla signalizovat podstatné názorové rozdíly napříč politickým spektrem. Obě parlamentní komory zde na rozdíl textu *Úmluvy o ochraně a podpoře kulturních projevů*⁸ našly shodu. Dále s problematikou krajanových vztahů souvisí senátní návrh novely zákona o volbách, který projednávala Stálá komise Senátu pro krajanů žijící v zahraničí. Tato norma⁹ by krajanům usnadnila možnost zúčastnit se voleb v ČR tzv. korespondenční formou.

V celkovém pohledu na kulturní rozměr ČZP nebyla zaznamenána politická diskuse ve smyslu střetu odlišných politických koncepcí, je tedy možné konstatovat v této věci rámcovou politickou shodu.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: AGENDA A UDÁLOSTI

Dohody o kulturní spolupráci

Významnou složku kulturní dimenze ČZP a mezinárodněprávní rámec pro kulturní spolupráci tvořily i roce 2008 na bilaterální úrovni uzavírané tzv. kulturní dohody,¹⁰ které umožňují především spolupráci v oblasti kultury a školství. S nimi souvisí také příslušné prováděcí dokumenty. Pozornost byla věnována zejména víceleté spolupráci. Byly uzavřeny dohody například s Čínou,¹¹ Francií, Slovinskem, Rakouskem a dalšími zeměmi. Činnost v této oblasti pokračovala bez jakýchkoli výkyvů či zásadních střetů v již nastavených dimenzích.

Činnost v rámci UNESCO

Participace České republiky na činnosti UNESCO je podstatnou složkou multilaterálního prvku kulturní dimenze. ČR je členem Mezivládní rady programu Informace pro všechny, kde její mandát potrvá do roku 2009 (členství je zajišťováno ministerstvem vnitra). Uskutečnilo se také 180. zasedání Výkonné rady UNESCO (30. 9.–17. 10. 2008). Rovněž se konalo zasedání Mezivládního výboru *Úmluvy o ochraně a podpoře kulturních projevů* v Paříži (8.–10. 12. 2008). Generální konference UNESCO, s níž je možné spojovat případné větší změny v činnosti organizace, je plánována na podzim roku 2009 (35. zasedání – 6.–23. 10. 2009). Na domácí scéně stojí za zmínku kromě běžné činnosti zainteresovaných aktérů především již zmiňované přijetí *Úmluvy o ochraně nehmotného kulturního dědictví*. Nadále však přetrvává dluh v podobě neratifikované *Úmluvy o ochraně a podpoře kulturních projevů*.

Státní kulturní politika – zahraniční rozměr

V činnosti Ministerstva kultury ČR bylo jedním z nejvýznamnějších počínů roku 2008 předložení návrhu vládního usnesení, týkajícího se návrhu *Státní kulturní politiky na léta 2009–2014*, která má samozřejmě také svůj zahraničněpolitický rozměr. Tento

záměr byl posléze přijat vládou v podobě jejího usnesení.¹² Z obsahu Státní kulturní politiky stojí za zmínku především snaha o „posílení role kultury v politice vnějších vztahů a prosazování hospodářských zájmů v zahraničí /.../ využití pozice českého filmu ve světě při prosazování většího povědomí o české společnosti a její kultuře ve světě a přitáhnutí pozornosti využitelné i pro jiné obory“. Zde dochází k evidentnímu propojení zahraničněpolitických záměrů a jejich nástrojů v podobě veřejné a kulturní diplomacie v koncepční rovině. Státní kulturní politika tak vytváří rámec pro hlubší a intenzivnější využití kulturních prvků pro šíření dobrého jména České republiky.

Prezentace kultury

Činností, která je snad nejčastěji spojována s kulturní diplomacií, je především prezentace kultury a organizace kulturních akcí. V této oblasti patří k nejvýznamnějším především činnost Českých center, příspěvkové organizace Ministerstva zahraničních věcí ČR. Hlavní formou zůstává nadále pořádání a organizace kulturních akcí rozmanitých témat i podob. Česká centra¹³ pracují jak samostatně, tak také ve spolupráci s českými zastupitelskými úřady v místě působení. Úspěšnou formou jsou i multilaterální projekty, ať už v podobě *ad hoc* spolupráce s dalšími institucemi, zastupujícími Českou republiku, s kulturními instituty dalších států nebo v rámci celoevropských struktur. V roce 2008 pokračovala v tomto ohledu Česká centra např. ve spolupráci v rámci projektu EUNIC (*European Union of National Institutes of Culture – Sdružení evropských kulturních institutů*).

Pro rok 2008 se mimořádnou událostí stal projekt „Alter Ego“, vyhlášený Evropskou komisí k *Roku mezikulturního dialogu*. Projekt se stal součástí činnosti sdružení EUNIC. V rámci tohoto projektu spolupracují s Českými centry také další instituce a organizace, např. Člověk v tísni, Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, Asociace pro mezinárodní otázky, Národní institut dětí a mládeže, Institut umění a program Varianty.¹⁴ Projekt „Alter Ego“ se zaměřil především na skupinu mladých lidí (14–18 let) z odlišných sociálních, kulturních a jazykových oblastí. Jeho cílem bylo upozornit na nespornou evropskou kulturní rozmanitost prostřednictvím uměleckých disciplín. Konkrétní formou se stalo vytvoření dvojportrétu – svého a osoby přibližně stejného věku z odlišného prostředí v různých uměleckých formátech. Vyhlášení výsledků soutěže se konalo 7. 10. 2008.¹⁵ Z programu Českého centra Praha zaslouží pozornost především řada akcí a setkání, jejichž společným jmenovatelem bylo přiblížení Asie a především zemí, jako je Japonsko a Vietnam, představení jejich kulturních hodnot, umění a tradic.

Z akcí, uskutečněných v Českých centrech v zahraničí, je žádoucí představit např. také projekty spojené s historickými událostmi z let 1918/1938/1948/1968. Takzvaný „Osmičkový rok“ se stal jedním z nejvýznamnějších projektů Českých center v posledních letech. Tato výročí byla připomínána mnoha různými formami: výstavami, přednáškami, diskusními setkáními např. k přiblížení hudby dané doby. Velkou odezvou měl v činnosti mnoha zahraničních zastoupeních ČČ, za zmínku stojí např. činnost Českých center ve Stockholmu, Haagu a Varšavě. Tento projekt má také přesah i do činnosti v roce 2009, kdy na připomínku událostí z roku 1968 plynule naváže reminiscence roku 1969.

Krajanské vztahy a výuka jazyka

Významnou součástí české kulturní diplomacie jsou také krajanské vztahy a výuka českého jazyka v zahraničí. V roce 2008 bylo přijato (již zmiňované) usnesení vlády ČR, č. 1256, z 8. 10. 2008 o změně podmínek realizace *Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006–2010*. Došlo zde spíše k organizačním změnám, které mají za cíl zvýšit efektivitu a flexibilitu využití omezených finančních prostředků. Výše zmiňované změny umožňují zvýšit počet učitelů vysílaných ke krajanským komunitám v zahraničí na 13 ročně. Bylo také vypsáno výběrového řízení na poskytovatele e-learningových projektů výuky českého jazyka na úrovni A1–A2. V této oblasti bude spolupracovat Ministerstvo zahraničních věcí ČR i s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ČR.¹⁶ V průběhu srpna 2008 se na MŠMT uskutečnila dvě významná setkání. 21. 8. 2008 se setkali učitelé vyslaní ke krajanským komunitám. K tématům jednání patřilo především seznámení se s působišťem, jeho podmínkami, popis práce učitele, ale i výměna zkušeností a diskuse o problematických otázkách. 29. 8. 2008 se následně setkali také lektori českého jazyka a literatury, kteří působí na zahraničních univerzitách. Setkání bylo věnováno především zhodnocení uplynulého období, představení vzdělávacích programů, podporovaných Evropskou unií, a také plánů a změn v činnosti na příští období.

Zajímavým doplněním činnosti v oblasti krajanských vztahů je především z pohledu veřejné diplomacie každoroční udílení ceny ministra zahraničních věcí *Gratias Agit*,¹⁷ za šíření dobrého jména České republiky v zahraničí. V roce 2008 se předání cen uskutečnilo 3. 10. 2008 za osobní přítomnosti ministra zahraničních věcí. Osobnosti i organizace, oceňované při této příležitosti, pocházejí velmi často právě z řad krajanů či přátel České republiky.

Předsednictví České republiky v Radě Evropské unie

Toto téma významně ovlivnilo také kulturní dimenzi ČZP. Česká republika by měla být představena jako schopná předsedající země, která se může pochlubit mnoha skvělými výsledky. Cílem je, aby obraz České republiky posílil její mezinárodní prestiž. České předsednictví je v tomto ohledu výjimečnou příležitostí především pro veřejnou diplomacii při vytváření pozitivního obrazu České republiky.

V roce 2008 pokračovaly přípravné práce, jejichž koncepce i obsah vychází ze základního, již dříve zpracovaného dokumentu *Shrnutí Koncepce komunikace a prezentace předsednictví České republiky v Radě EU*.¹⁸ Byly zpracovány i další dokumenty, které dále dotvářejí a konkretizují obsahovou náplň prezentace českého předsednictví prostřednictvím jednotlivých doprovodných kulturních a prezentačních akcí zejména v zahraničí, ať už přímo v Bruselu, nebo v řadě dalších destinací.

Tematicky je prezentace zastřešena mottem českého předsednictví „Evropa bez bariér“ a také jednotlivé projekty odpovídají svým zaměřením jednotlivým prioritním oblastem. Například obsah hlavního motta „Evropa bez bariér“ bude realizován mimo jiné prostřednictvím celého cyklu akcí k 20. výročí pádu železné opony a obnovení demokracie v ČR. Svá témata a dílčí projekty mají také další oblasti zájmu českého předsednictví.¹⁹

Na sklonku roku patřilo k významným momentům, také z pohledu domácí veřejnosti, představení loga českého předsednictví, které je jedním ze zásadních symbolů České republiky pro první polovinu roku 2009. Jeho podoba (*EU2009.CZ*) zaznamenala při svém uvedení příznivé přijetí jak u odborné, tak i laické veřejnosti.

Předsednictví České republiky je mimořádným tématem a příležitostí nejen pro výše zmíněné instituce, ale i pro celou řadu dalších. Například Česká centra připravila pro období ledna až června 2009 projekt nazvaný České hvězdy, s úvodním motem „Vzájemnou podporou pro silnější dojmy“.²⁰ Projekt bude představen v celkem 17 centrech v 15 zemích. Jde o ojedinělé propojení prezentace České republiky, její kultury, prezentace českých krajů i významných představitelů českého exportu. Partnerem projektu je agentura CzechTourism, jeho cílem pak představit široké veřejnosti Českou republiku „jako dynamickou a atraktivní zemi“.

Mezi jednotlivými událostmi roku 2008 je důležité zmínit se o slavnostním otevření rekonstruované *České národní budovy* v New Yorku 30. 10. 2008. Tato budova bude sloužit jako sídlo českého konzulárního úřadu a také Českého centra v New Yorku. Svůj prostor zde mají také krajské organizace. Činnost v těchto prostorách by měla přispět k prezentaci České republiky a posilování jejího pozitivního obrazu v zahraničí.²¹ Velmi důležitou funkci by měla *Česká národní budova* plnit také v průběhu českého předsednictví Rady EU, měla by se stát newyorskou adresou a symbolem nejen České republiky, ale celé Evropské unie.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

V kulturním rozměru ČZP se jako výrazný aktér prosazuje především Ministerstvo zahraničních věcí ČR a jeho Odbor pro kulturu, komunikaci a prezentaci (OKKP).²² Tento odbor uplatňuje ve své činnosti dlouhodobě několik zásadních směrů a oblastí. Patří sem zejména příprava podkladů pro ministra zahraničních věcí i další ústavní činitele z oblasti kulturní a školské spolupráce pro jejich zahraniční cesty, vyjadřování stanovisek k udělování záštit MZV pro řadu připravovaných projektů a odpovědnost za sjednávání kulturních dohod.

Mezi klíčové směry činnosti náleží také již zmiňovaná prezentace České republiky a dlouhodobá komunikace jejich priorit s důrazem na oblast kultury, v tomto ohledu rovněž cílená teritoriální agenda i konkrétní prezentační výstupy. Pro oblast krajských vztahů byla ve struktuře MZV vytvořena funkce zmocněnce pro krajské záležitosti. Jím vedené pracoviště je zahrnuto ve struktuře OKKP. Zmocněnec také zastupuje MZV např. při jednání se Stálou komisí Senátu pro krajany žijící v zahraničí a Podvýborem pro krajany při Zahraničním výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.

Rozšířením mezinárodní působnosti je činnost ČR a jejích institucí v rámci Středoevropské kulturní platformy v neformálním sdružení zemí Visegrádské čtyřky, Slovinska a Rakouska. Cílem sdružení je spolupráce při kulturní prezentaci výše zmíněných zemí. Činnost v tomto uskupení je pro Českou republiku mimořádně významná

zejména v ohledu na nadcházející období, kdy bude ČR předsedat jak Radě Evropské unie, tak také právě Středoevropské kulturní platformě.

OKKP výrazně zasahuje také do oblasti kulturní diplomacie. Ať už z pozice zřizovatele (jménem MZV) ve spolupráci s Českými centry, nebo jako samostatný tvůrčí činitel při realizaci nabídky kulturních akcí pro české zastupitelské úřady v zahraničí. Ke stěžejním projektům OKKP patří v tomto ohledu dlouhodobě např. příprava putovních výstav, především pro potřeby zastupitelských úřadů ČR ve světě. Tematicky jde o velmi široký okruh konkrétních projektů např. z oblasti architektury, literatury, politiky a obecné prezentace České republiky. Z minulých let lze uvést např. výstavy: Česká NEJ, Život a doba Karla Čapka, Jan Palach, Umění PET lahví, Bohuslav Martinů, Charta 77, 20. výročí pádu železné opony, Rukopisné památky českých knihoven a celou řadu dalších. Nabídka jednotlivých výstav jak pro rok 2008, tak také pro období nadcházejícího českého předsednictví je k dispozici na webových stránkách MZV.²³

K významným aktérům patří zejména Česká centra, která se výrazně angažují především v oblasti prezentace kultury a organizace kulturních akcí. Zde spolupracují jak s jednotlivými zastupitelskými úřady České republiky, tak také popř. s dalšími českými subjekty. Široké spektrum partnerských institucí Českých center dokládá význam spolupráce s nestátními aktéry, ať už s neziskovými organizacemi, nebo s akademickou sférou i dalšími subjekty v oblasti zejména kulturní diplomacie. V případě Českých center jde o tradičně dobrou spolupráci zejména s neziskovým sektorem, kde lze mimo již zmiňované instituce připojit také organizaci PostBellum, která se zabývá mapováním osudů lidí bojujících s totalitním režimem. Do okruhu spolupracujících institucí je nutné zařadit také další státní agentury, s nimiž Česká centra spolupracují v zahraničí, pokud jsou v místě přítomny, např. při organizaci různých akcí, Czech Trade či Czech Tourism.

Dalším výrazným aktérem je Ministerstvo kultury ČR, které spolupracuje s MZV zejména v oblasti tvorby a uzavírání kulturních dohod a také v rámci činnosti České republiky ve strukturách UNESCO. Ministerstvo kultury se také výrazně angažovalo v přípravě a předložení návrhu vládního usnesení, týkajícího se státní kulturní politiky na léta 2009–2014, a to s ohledem na její zahraničněpolitický rozměr. Stejně tak pokračovalo v naplňování grantové politiky (poskytování prostředků vybraným projektům a vypsání výběrového řízení na rok 2009).²⁴

V kulturním rozměru ČZP je přítomno Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR, které se podílí především na zabezpečení výuky českého jazyka a literatury v zahraničí²⁵ a také na formulaci a fungování tzv. kulturních dohod v oblasti školství. Mezi jmenované instituce patří s ohledem na politický kontext, projednávání textů a sledování činnosti ostatních aktérů státní správy rovněž Senát a Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky. V roce 2008 byly obě parlamentní komory spojeny především s projednáváním příslušných úmluv UNESCO. Záležitostmi krajanů se zabýval Senát, kterého se především dotkl návrh zákona o korespondenční volbě.

K politickým aktérům patří také vláda České republiky, která se zapojuje především ve formě projednávání návrhů eventuálních vládních usnesení pro danou oblast. S odkazem na předsednictví ČR v Radě EU a jeho kulturní rozměr se mezi aktéry,

zejména s ohledem na koordinaci činnosti, dostává jmenovitě Útvar místopředsedy vlády pro evropské záležitosti, který spolupracuje s MZV, Stálým zastoupením ČR při EU v Bruselu, s jednotlivými resorty vlády ČR, např. ministerstvem kultury a dalšími příslušnými subjekty.²⁶

Nestátní aktéři

Pro oblast kultury a její prezentace je důležitá rovněž spolupráce jak s představiteli a institucemi veřejné správy a samosprávy, tak i s dalšími aktéry, ať už hovoříme o neziskových organizacích, soukromých firmách a dalších subjektech. V ČR se tato spolupráce stala dokonce jednou ze střednědobých koncepčních priorit. Jako zástupce nevládního sektoru lze jmenovat např. organizace ProCulture/Otevřená společnost o.p.s. a Institut umění/Divadelní ústav, které se podílely na zpracování podkladové studie k principům státní kulturní politiky (viz Státní kulturní politika – zahraniční rozměr). Výborným příkladem jsou také Česká centra a jejich spolupráce s představiteli neziskového sektoru při prezentaci české kultury v zahraničí (viz výše). V souvislosti s otevřením *České národní budovy* v New Yorku nelze opomenout také prezentaci města Zlína, spojenou mj. s přehlídkou oděvů paní Šárky Šiškové z Univerzity Tomáše Bati.

11. 6. 2008 došlo k pracovnímu setkání představitelů MZV s reprezentanty regionů ČR. Účelem²⁷ setkání bylo navázat užší vazby s jednotlivými regiony. Cílem je zvýšit jejich zapojení do aktivit MZV v rámci prezentace ČR v zahraničí a také obchodní a ekonomické diplomacie. Tím je zároveň naplňován další ze střednědobých cílů koncepce jednotné prezentace. Rovněž v tom lze spatřovat další potvrzení návaznosti aktivit veřejné diplomacie na zahraničněpolitické cíle státu za účasti a spolupráce subjektů z různých sfér (státní správa, veřejná správa, samospráva, nestátní subjekty). Z pohledu kulturního rozměru zahraniční politiky je důležité připomenout zapojení kultury a jejích projevů jako nástrojů buď přímo pro dosažení vytčených cílů, nebo usnadnění působení návazných aktivit.

KULTURNÍ ROZMĚR ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITIKY VE VEŘEJNÉM A MEDIÁLNÍM PROSTORU

V roce 2008 nepatřily informace, týkající se kulturní oblasti, ať už s ohledem na témata kulturní dimenze zahraniční politiky či kulturní diplomacie, ke stěžejním tématům domácích médií. Výjimku tvoří mimořádné akce typu otevření *České národní budovy* v New Yorku. Této události věnovala, byť často stručnou formou, pozornost i řada velkých českých deníků.

Informace ze sledované oblasti přinášejí zejména zdroje zúčastněných aktérů, ať už internetové stránky²⁸ či další média. Příjemnou změnou v oblasti internetové prezentace byla např. nová podoba stránek Ministerstva zahraničních věcí ČR (www.mzv.cz) a stálá aktualizace webu České republiky (www.czech.cz) a v neposlední řadě také velmi přehledné a aktuální stránky Českého předsednictví v Radě EU (www.eu2009.cz).

Mezi jednotlivými aktéry je nejvíce mediálního prostoru, také díky intenzitě a šíři činnosti, věnováno Českým centřům. Ta informují o své činnosti jak prostřednictvím svých webových stránek, tak svého čtvrtletníku *CZ ECHO*. Vlastní webové stránky má také (již od roku 1994) Radio Praha – Český rozhlas 7, který jak na internetu, tak svým vysíláním patří mezi standardní mediální prostředky využívané kulturní i veřejnou diplomacií. Časté byly informace o jednotlivých kulturních akcích, výstavách či vystoupení umělců i o dalších projektech, jež se ve stručné formě objevovaly i na stránkách denního tisku a v dalších médiích. Významný moment představuje téma Českého předsednictví v Radě EU a jeho intenzivní přítomnost v médiích, zvyšující se s blížícím se datem zahájení.

Rostoucí význam kulturní i veřejné diplomacie pro postavení státu v mezinárodním společenství našel svůj odraz také ve zvýšeném zájmu akademické sféry o tyto oblasti. Dokladem může být např. workshop „Veřejná diplomacie jako součást diplomatické praxe. Perspektivy teoretického studia a možnosti využití v praxi – příklad České republiky“²⁹ pořádaný ve spolupráci Ústavu mezinárodních vztahů a Vysoké školy ekonomické v Praze na počátku roku 2008. Sešli se zde jak zástupci akademické obce, státní správy a dalších subjektů, tak zájemci z řad široké veřejnosti. V diskusi byla nastíněna v současnosti přijímaná charakteristika veřejné diplomacie a zdůrazněn byl zejména její vzájemný vztah právě s diplomacií kulturní. Zazněly také informace a názory na současný stav veřejné diplomacie v ČR. Výsledkem bylo přijetí určitých doporučení směřovaných k dalšímu vývoji v České republice. Je dobré připomenout nutnost reflexe a navázání na dosavadní činnost, vhodnost zapojení také dalších aktérů, např. veřejné správy, samosprávy, či nezbytnost dalšího hledání a nalezení zásadního sdělení či tématu, kterým by se Česká republika mohla představit. Jako perspektivní podnět byla identifikována multilaterální dimenze veřejné diplomacie a její potenciál pro Českou republiku, např. v rámci Evropské unie a Visegrádské čtyřky.

Jako příklad spolupráce státní správy a nestátních subjektů lze uvést konferenci „Public Relations a image České republiky“³⁰ (říjen 2008), za účasti představitelů státní správy, resortních svazů, akademické obce i veřejnosti. Jedním z prezentovaných cílů konference bylo zahájení dialogu a obecné diskuse o dalším směřování prezentace České republiky v zahraničí. Ani tomuto setkání nebyla věnována přílišná mediální pozornost, nicméně je třeba ocenit jeho iniciační vliv právě na rozvoj další debaty o prezentaci České republiky, která je velmi potřebná pro její další vývoj.

V závěru roku (prosinec 2008) se dále uskutečnilo první setkání účastníků diskusního panelu s pracovním názvem „Czech Brand“, iniciovaného MZV ve spolupráci s Českými centry. Panel byl věnován zejména tématu veřejné diplomacie, jejímu sepeřtí s kulturní diplomacií i vývoji a možné spolupráci v dalších směrech (ekonomická diplomacie), kde se stát může podílet na vytváření pozitivních představ o sobě samém u zahraničního publika. Jeho obsahem byla především diskuse jak nad samou koncepcí, tak také nad formulací možného zásadního tématu či témat pro zahraniční prezentaci České republiky. Své místo zde našly i úvahy nad možnou spoluprací jednotlivých aktérů i koordinací jejich činnosti. Z pohledu veřejné diplomacie sem patří nejen

aktéři zmiňovaní v souvislosti s kulturním rozměrem ČZP (viz výše v textu), ale také instituce CzechTourism, CzechTrade a CzechInvest, které se, mimo další subjekty, podílejí na tvorbě představ zahraničního publika o České republice.

ZÁVĚR

Hovořit o výsledcích ať už kulturní diplomacie, nebo tradiční bilaterální a multilaterální diplomacie na poli kultury je velmi obtížné. Tyto efekty nelze kvantifikovat a jejich tvorba je obvykle dlouhodobým procesem. Podobně dlouhodobé je však i jejich přetrvání. K žádoucím výsledkům patří jak nárůst porozumění a důvěry, snižování vzájemných obav mezi lidmi prostřednictvím výměny informací a komunikace, tak také vytváření určitého obrazu o zemi, který se následně spolupodílí na snazším naplnění zájmů daného státu v mezinárodním prostředí. Kultura zde vytváří příznivé předpoklady pro naplňování dalších zahraničněpolitických cílů.

Rok 2008 byl s ohledem na kulturní rozměr ČZP obdobím s běžnou pracovní agendou, přesto však obdobím přínosným. Postavení kulturní diplomacie ve smyslu složky veřejné diplomacie je možné označit jako mírně posilující v souvislosti s uváděním veřejné diplomacie mezi prioritami ČZP. V návaznosti na předcházející rok (2007) je zcela evidentní nárůst intenzity činnosti dotyčných subjektů, ať už jde o širí záběr, či intenzitu jednotlivých aspektů. Evidentní je tento posun např. při pohledu na prezentaci kultury jako jednu ze stěžejních oblastí agendy. Zcela mimořádnou příležitost představuje české předsednictví v Radě EU. Česká republika připravila na období prvního pololetí roku 2009 celou řadu projektů. Zde je na místě zdůraznit, že tato příprava se netýkala pouze roku 2008, ale šlo o proces dlouhodobý, v němž rok 2008 představuje až finální fázi příprav.

V obsahu strategických dokumentů v oblasti kulturní diplomacie a prezentace státu nenastal prozatím žádný znatelný posun. Změny uplynulého roku byly soustředěny na oblast tradiční diplomacie, tematicky patřící do oblasti kultury, popř. na rovinu vnitrostátní. Větší posun je snad možné, vzhledem k zaznamenaným snahám o nastolení odborné diskuse, očekávat v letech následujících.

I v roce 2008 však bohužel přetrvávala platnost řady výtek uplatňovaných v roce předcházejícím. Problémem, který je stále přítomen, je nejednotnost užívaných pojmů, popř. jejich překrývání. Totéž je možné vztáhnout také k dlouhotrvajícímu nedostatku finančních prostředků. Na úrovni státní správy rovněž stále chybí fungující systém koordinace, umožňující vyšší efektivitu vynakládaného úsilí. Nicméně tohoto nevyhovujícího stavu si je státní správa vědoma a tento problém se stal již námětem diskusí a konkrétních snah o zlepšení stávající situace.

Na druhou stranu je třeba ocenit zejména v oblasti kulturní diplomacie velké úsilí, které vyvinuli klíčoví aktéři, ať už OKKP MZV či Česká centra. Svůj význam má také přetrvávající snaha o udržení kroku s moderními zahraničními trendy (např. využití moderních technologií). Pochválit je nutné též rozvíjející se spolupráci v rámci Středoevropské kulturní platformy a sdružení EUNIC. Právě multilaterální spolupráce,

zejména s regionálním a celoevropským zaměřením, je pro malý stát, jako je Česká republika, oblastí s velkým multiplikačním efektem a potenciálem do budoucna.

K jistému posunu také došlo především v chápání veřejné diplomacie, která jako jedna ze strategických priorit ČZP významně posílila své postavení, prozatím především v rámci odborných diskusí. Z pohledu kulturního rozměru zahraniční politiky České republiky nebyl rok 2008 rokem přelomovým, průběžná agenda nebyla nijak narušena, dokonce došlo i k mírnému posunu směrem k již dříve deklarovaným cílům. Potenciál, který kultura nabízí pro naplňování zahraničněpolitických cílů státu, však stále ještě není zcela a naplno využíván.

Poznámky

- ¹ Tento text zachovává členění kulturního rozměru ČZP, tak jak bylo nastaveno v předešlém období, tedy rozdělení na kulturní diplomacii (zahrnující např. organizaci kulturních akcí, výuku jazyka a další aktivity) a kulturní dimenzi ČZP (představující formu tradičních bilaterálních a multilaterálních aktivit např. v podobě projednávaných a uzavíraných dohod o kulturní spolupráci a podílu na činnosti mezinárodních organizací a institucí na poli kultury). Viz Tomalová, Eliška (2008): *Kulturní rozměr české zahraniční politiky*. In: Kořan, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2007. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 381–393.
- ² Viz Tomalová, Eliška (2008a): *Kulturní diplomacie. Francouzská zkušenost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 12.
- ³ Toto postavení veřejné diplomacie našlo svůj odraz také v oblasti řízení, kde veřejná diplomacie a spolu s ní také ekonomická diplomacie byly zařazeny v rámci projektu „Strategické řízení MZV“ mezi strategické priority ČZP s konkrétními cíli, např. koncepční prezentace ČR v zahraničí, vybudování komunikační strategie MZV v ČR, efektivní spolupráce státních institucí či účinná proexportní politika. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/ekonomicka_diplomacie/index.html).
- ⁴ Více viz Peterková, Jana (2008): *Veřejná diplomacie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 13.
- ⁵ *Usnesení vlády České republiky, č. 74, z 19. ledna 2005*.
- ⁶ V Poslanecké sněmovně PČR se oblastí kulturní dimenze zahraniční politiky zabývá především Zahraniční výbor a v jeho struktuře Podvýbor pro prezentaci České republiky v zahraničí. V roce 2008 se tři uskutečněná zasedání tohoto podvýboru věnovala např. akcím připravovaným pro tento rok v oblasti prezentace ČR v zahraničí, účasti ČR na Všeobecné světové výstavě EXPO v Šanghaji v roce 2010 a prezentaci činnosti Českých center. Podvýbor Zahraničního výboru pro prezentaci ČR v zahraničí také ve svém usnesení ze 7. 2. 2008 konstatoval jisté pozdrzení realizace projektu, týkajícího se závazné grafické podoby státních symbolů a v návaznosti také jednotného vizuálního stylu státní správy.
- ⁷ Senát: 12. schůze, 26. 3. 2009, hlasování č. 99, záznam jednání, a Poslanecká sněmovna: 2. čtení 11. 11. 2009, sněmovní tisk 366, usnesení č.950, hlasování č. 52.
- ⁸ *Úmluva o ochraně a podpoře kulturních projevů* byla v průběhu roku 2007 projednána v Senátu ve Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost a ve Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu, lidská práva a petice. Oba výbory daly souhlas k ratifikaci, Senát PČR však k tisku nepřijal usnesení. Poslanecká sněmovna PČR však tuto Úmluvu projednala a 12. 3. 2008 schválila.
- ⁹ Senátní tisk č. 332. Usnesením Senátu z 3. schůze 8. 1. 2009 byl návrh zákona schválen a předseda Senátu byl pověřen jeho postoupením Poslanecké sněmovně k dalšímu projednávání.

- ¹⁰ Aktuální stav je k dispozici ve Sbírce mezinárodních smluv na stránkách Ministerstva vnitra ČR v sekci Legislativa – Sbírk a zákonů a mezinárodních smluv. Viz: www.mvcr.cz. Dále také v dokumentu *Bilaterální smluvní základna v oblasti kultury*. Ministerstvo kultury ČR. On-line: (www.mkcr.cz/assets/zahranicni-vztahy-a-EU/odbor-zahranicni/Varia_-_internetov_str_nky_-_bi_later_ln_smlouvy_3_.doc).
- ¹¹ *Protokol o kulturní spolupráci na léta 2007–2011 mezi Ministerstvem kultury České republika a Ministerstvem kultury Čínské lidové republiky; Program dvoustranné spolupráce mezi vládou České republiky a vládou Francouzské republiky v oblasti školství a jazykového vzdělávání na léta 2008–2010; Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Maďarské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, sportu a mládeže a další.*
- ¹² *Usnesení vlády ČR ze dne 19. listopadu 2008, č. 1452, o Státní kulturní politice na léta 2009–2014.*
- ¹³ Rozhovor v Českých centrech, 7. 11. 2008.
- ¹⁴ Zdroj: Česká centra. On-line: (www.czechcentres.cz/scc/stranka.asp?ID=3025&menu=8940).
- ¹⁵ Zdroj: Česká centra. On-line: (www.czechcentres.cz/scc/stranka.asp?ID=2986&menu=8996).
- ¹⁶ Rozhovor na odboru mezinárodních vztahů MŠMT ČR, 21. 10. 2008.
- ¹⁷ Tyto ceny jsou udělovány od roku 1997 významným osobnostem a organizacím, které se zasloužily o dobrou pověst a reprezentaci České republiky. Gratias Agit 2008. On-line: (www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/kultura_a_krajane/ceny_gratias_agit/index.html).
- ¹⁸ Zdroj: *Shrnutí koncepce komunikace a prezentace*. On-line: (www.euroskop.cz/gallery/4/1394-shrnutí_koncepce_komunikace_a_prezentace_ke_zverejneni.pdf).
- ¹⁹ Jako příklad naplnění tématu „Evropa konkurenceschopná a otevřená“ (mobilita, výzkum, inovace, vzdělávání) lze připomenout výstavu DVD *Od Golema k robotům / 15 českých objevitelů a vynálezců* – např. 50. výročí udělení Nobelovy ceny za chemii prvnímu Čechovi – Jaroslavu Heyrovskému.
- ²⁰ Viz Projekt České hvězdy. On-line: (www.export.cz/exportcz/Projekt%C4%8Cesk%C3%A9hv%C4%9Bzdy/tabid/96/Default.aspx).
- ²¹ Viz iHned. On-line: (zahranicni.ihned.cz/c1-29649830).
- ²² Rozhovor v OKKP MZV ČR, 6. 11. 2008.
- ²³ Viz Putovní výstavy. On-line: (www.mzv.cz/www/mzv/default.asp?ido=9890&idj=1&amb=1&ikony=&trid=3&prsl=&pocl1=).
- ²⁴ Pro rok 2008 byly jako prioritní oblasti stanoveny projekty s partnery ze států předsedajících v roce 2008 Radě EU, projekty s partnery ze zemí Visegrádu a účast na Edinburgh Fringe Festival. Pro rok 2009 byly jako priorit a vybrány projekty zaměřené na hlavní města členských států EU.
- ²⁵ Viz *Usnesení vlády ČR ze dne 14. prosince 2005, č. 1622, o Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006 až 2010.*
- ²⁶ Pro zajištění lepší koordinace všech aktivit v rámci komunikace českého předsednictví byl jako *ad hoc* struktura zřízen tzv. Kulatý stůl komunikace, řízený Útvarem místopředsedy vlády pro evropské záležitosti.
- ²⁷ Konkrétně šlo o identifikaci příležitostí ke spolupráci a nabídku informací o zahraničních veletrzích a výstavách s účastí ČR pro období roku 2009 a výstavy EXPO 2010 v Šanghaji. V této souvislosti je důležité zmínit se také o doprovodných společenských a kulturních akcích pořádaných v souvislosti s českým předsednictvím Rady EU. Řada z nich bude pořádána v regionech ČR a bude jich využito také k propagaci a zviditelnění těchto regionů v Evropě.
- ²⁸ Oficiální stránky České republiky (www.czech.cz); Česká centra (www.czechcentres.cz), čtvrtletník *CZ ECHO*; krajanská témata (www.krajane.net). Další adresou jsou stránky věnované propojení obchodu a kultury (www.export.cz), které vznikají ve spolupráci Českých center a Ministerstva zahraničních věcí ČR.
- ²⁹ Výsledky setkání byly zpracovány v podobě policy paperu ÚMV. Viz Peterková, Jana–Tomalová. Eliška: *Perspektivy veřejné diplomacie České republiky* (březen 2008). On-line: (www.iir.cz/upload/PolicyPapers/2008/verejna_diplomacie.pdf).
- ³⁰ Tato akcí pod záštitou předsedy vlády ČR organizovala Vysoká škola CEVRO Institut v září 2008.